

پیامدهای سلامتی ازدواج زودرس در زنان

راضیه لطفی^۱

چکیده

ازدواج یکی از پدیده‌ها و نهادهای مهم اجتماعی است که نقش بسیار حساسی بر تمامی ابعاد زندگی انسان دارد و داشتن آمادگی لازم از نظر جسمی و روانی و اجتماعی برای آن ضروری است. به همین دلیل در قوانین حقوقی بسیاری از کشورهای جهان حداقل سنی برای آن در نظر گرفته شده است.

ازدواج زودرس که بصورت ازدواج قبل از ۱۸ سالگی تعریف می‌شود هر دو جنس را متأثر می‌سازد اما دختران بیشتر در معرض آن هستند و آسیب‌ها و عوارض شدیدی را متحمل می‌گردند. از آنجاکه این واقعه بیشتر در بستر فقر و نابرابری جنسیتی رخ می‌دهد دارای جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است و برخی علل آن عبارتند از فقر، پیشگیری از فعالیت جنسی زودرس و حفظ آبروی خانوادگی و عوامل فرهنگی و اجتماعی ازدواج زودرس می‌تواند منجر به افزایش تعداد فرزندان، حاملگی و زایمان زودرس، مرگ و میر در مادر نوجوان باردار و در حین زایمان، افزایش ابتلا به HIV و سایر بیماری‌های مقاربتی، افزایش مرگ نوزاد، آنمی، پره اکلمپسی، افزایش خونریزی‌های زایمانی و بعد از زایمان، فیستول‌های مامایی، زایمان سخت و طولانی، انزوای اجتماعی، افسردگی، خودکشی و همسرکشی گردد. این افراد معمولاً تحصیلات، درآمد و استقلال کمتری داشته و بیشتر در معرض خشونت قرار می‌گیرند. توان زنان نوجوان در مشارکت در سلامت باروری کاهش می‌یابد و حتی گاهی اختیار دریافت مراقبت بهداشتی را به دلایل مختلف ندارند.

افزایش سن قانونی ازدواج و لازم الاجرا کردن آن، افزایش دسترسی دختران به تحصیلات، اشتغال مناسب، بالا بردن آگاهی جامعه درباره عوارض ازدواج زودرس و اجرای

۱. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آستارا، دانشجوی دکتری بهداشت باروری دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

پست الکترونیکی: lotfi_razieh@yahoo.com

نشانی: کرج-گوهردشت-خ مطهری-خ استقلال جنوبی-کوچه ۸ متری اول-شماره ۲۴۶- واحد ۸

تلفن: ۰۲۶۱-۴۴۱۵۳۵۱-۰۲۶۱-۹۱۱۲۸۲۵۹۴۲

سیاست های فقرزدایی می توانند در جهت بهبود وضعیت سلامت زنان و کودکان موثر باشند.

واژه های کلیدی: ازدواج زودرس، ازدواج کودکان، سلامت زنان

مقدمه

ازدواج یکی از پدیده های مهم اجتماعی است که نقش بسیار حساسی بر تمامی ابعاد زندگی انسان دارد و داشتن آمادگی لازم از نظر جسمی و روانی، اجتماعی برای آن ضروری است. به همین دلیل در قوانین حقوقی بسیاری از کشورهای جهان حداقل سنی برای آن در نظر گرفته شده است.

با وجود اینکه ازدواج زودرس^۱ در طی ۳۰ سال گذشته کاهش یافته، اما هنوز در بسیاری از کشورها بخصوص در مناطق روستایی، معمول و امری عادی است. با وجود این که بیشتر کشورها حداقل سن قانونی برای ازدواج را ۱۸ سال اعلام کردند، پیش بینی می شود بیش از ۱۰۰ میلیون دختر در دهه آینده ازدواج زودرس داشته باشند(۱).

در حالی که افزایش سن ازدواج نظر بسیاری از صاحب نظران را به خود جلب نموده است و نسبتاً علت آن هم مشخص شده است اما ازدواج زودرس چندان مورد بررسی دقیق و وسیع قرار نگرفته است.

ازدواج زودرس که بصورت ازدواج قبل از ۱۸ سالگی تعریف می شود هر دو جنس را متاثر می سازد اما دختران بیشتر در معرض آن هستند و آسیب ها و عوارض شدیدی را متحمل می گردند(۲). بنابر گزارش UNFPA در سال ۲۰۰۳ با وجود افزایش سن ازدواج در بسیاری از نقاط دنیا، همچنان ۸۲ میلیون دختر در کشورهای در حال توسعه که هم اکنون در سنین بین ۱۰-۱۷ سالگی بسر می برند قبل از ۱۸ سالگی ازدواج می کنند(۳).

ازدواج کودکان در کشورهای آفریقای زیر صحرای جنوب آسیا و آمریکای لاتین و کارائیب رواج بیشتری دارد و در خاورمیانه و شمال آفریقا ازدواج در حوالی بلوغ و یا کمی پس از آن در برخی گروه ها شایع است و در بخش هایی از غرب و شرق آفریقا، ازدواج کودکان قبل از بلوغ غیرمعمول نیست(۱). در جنوب آسیا ازدواج زودرس یک هنجار اجتماعی است(۴)

بطوری که در آنجا ۴۸ درصد یعنی نزدیک به ۱۰ میلیون دختر نوجوان قبل از ۱۸ سالگی ازدواج می کنند (۱).

طبق آمار سیمای جمعیت و سلامت^۱ کشور در سال ۷۹، درصد زنان ازدواج کرده در گروه سنی ۱۰-۱۴ سال در شهر و روستا به ترتیب ۱ و ۱٫۶ و درصد زنان ازدواج کرده گروه سنی ۱۵-۱۹ سال در شهر و روستا به ترتیب ۱۴٫۴ و ۱۹٫۴ بوده است. قم و سیستان و بلوچستان به ترتیب رتبه های اول و دوم را از نظر جمعیت زنان روستایی ازدواج کرده در گروه سنی ۱۵-۱۹ سال داشتند (۵). با این وجود میزان دقیق ازدواج زودرس در ایران شناخته نشده است و بنظر می رسد بیش از آنچه باشد که در DHS عنوان شده است. به دو دلیل این ارقام زیاد قابل اعتماد نیستند:

دلیل اول اختلاف در شیوه جمع آوری داده ها است و دلیل دوم و مهم مربوط به ازدواج زودرس موقت و یا صیغه می باشد. بسیاری از ازدواج های موقت کودکان در آینده وقتی کودک به سن قانونی می رسد تبدیل به ازدواج دائم می شود و تعدادی هم به پایان مدت قرارداد می رسد و از آنجا که ازدواج موقت هم ثبت نمی شود لذا آمار دقیقی نداریم (۶). علاوه بر این در فرهنگ عشایر و در برخی استان ها مثل سیستان و بلوچستان عده زیادی خود را ملزم به ثبت ازدواج خود نمی دانند و بدین ترتیب بخش قابل توجهی از ازدواج ها ثبت نمی شود.

داده های سرشماری سال ۸۵ نشان می دهد ۱/۶۸ درصد از کودکان ۱۰-۱۴ سال و نزدیک به ۱۷ درصد از نوجوانان ۱۵-۱۹ سال در کشور، ازدواج کرده اند (۸). لذا با این که سن ازدواج در مجموع نسبت به سال های قبل افزایش نشان می دهد (۵) اما هنوز موضوع ازدواج زودرس به عنوان مشکلی در کشور مطرح است. علی رغم بررسی های زیادی که در زمینه علل و ریشه یابی افزایش سن ازدواج بعمل آمده، کمتر به موضوع ازدواج زودرس با همه مشکلاتی که به بار می آورد پرداخته شده است.

از آنجا که این واقعه بیشتر در بستر فقر و نابرابری جنسیتی رخ می دهد دارای جنبه های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است (۱). بسیاری از محققین معتقدند، فقر علت اصلی ازدواج زودرس است. والدین فقیر اغلب معتقدند که ازدواج می تواند محافظت عامل

محافظت و حمایت از دخترشان گردد. به این ترتیب هم از بار هزینه های خانوار کاسته شده و هم ازدواج دخترشان با یک مرد مسن تر می تواند زندگی اقتصادی او و حتی خانواده را بهبود بخشد. او حتی به جای پول با طلبکار معامله می شود. حفظ آبرو و شرف خانوادگی نیز از عوامل دیگر است (۲).

سن ازدواج در یک جامعه تا حدودی نشان دهنده شیوه سازماندهی زندگی خانوادگی و همچنین بیانگر فرصت هایی است که زنان و مردان جوان در زمان ازدواج از آن برخوردار هستند. ازدواج زودرس در تضاد با مواد کنوانسیون حقوق کودک است و عوارض و پیامدهای جدی و بسیار زیادی برای نوجوانان و کودکان به همراه دارد که به آن پرداخته می شود. آمار ازدواج دختران کودک در جمهوری دموکراتیک کنگو ۷۴ درصد، افغانستان ۵۴ درصد و بنگلادش ۵۱ درصد و در هند ۴۴ درصد است. در نپال ۷ درصد از دختران قبل از ورود به سن ۱۰ سالگی و ۴۰ درصد تا سن ۱۵ سالگی ازدواج می کنند (۱).

ازدواج زودرس و حقوق کودک

ازدواج کودکان نوعی خشونت و تعارض با حقوق آنان است. چرا که اغلب ازدواج کودک یک ازدواج اجباری است که معمولاً بدون رضایت معتبر طرفین ازدواج رخ می دهد. فرد زیر ۱۸ سال هنوز قادر به درک گزینه ها و فرصت های بیشتر در زندگی نیست. اگرچه در کنوانسیون حقوق کودک بطور مستقیم به ازدواج اشاره نشده است اما به سایر حقوق مربوط است (۹). از جمله:

طبق ماده ۳ اعلامیه حقوق کودک (۱۹۸۹) حمایت و مراقبت از رفاه کودکان هم از طرف والدین و هم از طرف مؤسسات مسئول مراقبت و حمایت از کودک بویژه در زمینه های بهداشت و ایمنی ضروری است. در ماده ۱۹ آمده است کودکان حق محفوظ ماندن از همه انواع خشونت های فیزیکی و ذهنی، آسیب و سوء استفاده جنسی، سهل انگاری، سوء رفتار و مراقبت نامناسب را دارند و در ماده ۲۴ به حق سلامتی، دسترسی به خدمات بهداشتی و حفاظت در برابر رسوم و سنت های مضر اشاره شده است (۱۰).

در ماده ۱۶ کنوانسیون حذف همه اشکال تبعیض علیه زنان (CEDAW)^۱ یادآوری شده است ازدواج کودک وجهه قانونی ندارد و کلیه اقدامات لازم برای شامل قانونگذاری برای اصلاح حداقل سن قانونی ازدواج صورت گیرد (۱۱).

در قانون اساسی ایران (اصل ۲۱) به حمایت از حقوق کودک اشاره شده و در قوانین مدنی و جزایی جمهوری اسلامی ایران نیز پاره ای مقررات حمایتی در این زمینه آمده است. هر چند دارای کاستی ها و نارسایی هایی است که از مهمترین آنها وضعیت سن «بلوغ» و «نکاح قبل از بلوغ» است.

علل ازدواج زودرس

حدود یک دهه است که به این موضوع پرداخته شده است و علل زیر برای آن مطرح شده است:

فقر: در شرایط سخت و تنگنای اقتصادی و در خشکسالی ها برخی خانواده ها به فکر ازدواج دخترشان می افتند تا از بار اقتصادی بکاهند. در اینجا کودکان به عنوان کالایی برای رفع احتیاج خانواده های فقیر مورد معامله قرار می گیرند. اما خوب است بدانیم با این که در بیشتر جوامع مصداق دارد اما همیشه این طور نیست بلکه فقر ممکن است حتی ازدواج را به تاخیر بیندازد. در بررسی که توسط وزارت جهاد کشاورزی در سال ۲۰۰۳ در شهر یزد به منظور بررسی علت افزایش سن ازدواج صورت گرفت، معلوم شد عده زیادی از پدران مانع از ازدواج دخترانشان می شدند تا بتوانند از کمک آنان در کسب درآمد خانواده بهره گیرند. همچنین معلوم شد، در این استان فقر عامل اساسی ازدواج زودرس نبود بلکه احترام به سنت ها و تعلقات خانوادگی عامل هدایت به آن بوده است (۶).

حفظ آبرو و شرف خانوادگی: به طور سنتی ازدواج زودرس به عنوان وسیله ای برای حفاظت دختران از رابطه جنسی قبل و یا خارج از ازدواج در نظر گرفته می شده است (۱۲). چرا که بکارت دختر اهمیت بسیار بالایی در برخی فرهنگ ها دارد. از طرفی ارزش و جایگاه مادری و همسری در جامعه و عوامل فرهنگی و اجتماعی در تداوم آن نقش دارند. ملاحظات اخلاقی و آبرو نیز از عوامل موثر بر ازدواج کودکان محسوب می شود. علاوه بر این والدین احساس می کنند با ازدواج زودرس دخترانشان می توانند ضمن امنیت جنسی

¹ -Convention on the Elimination of all forms of Discrimination against Women

آنان شده و به نوعی دوشیزگی دختر و امنیت جسمی، جنسی و آینده او را نیز تضمین نمایند.

عوامل فرهنگی و اجتماعی: سطح تحصیلات زن متغیری بسیار مهم برای ازدواج زودرس است. در کشورهایی که دختران تحصیلات بیشتری دارند ازدواج زودرس کمتر است ضمن این که به طور کلی ازدواج زودرس در جوامع روستایی بیش از شهری است (۱۱). در زمینه فرهنگی ایران ارزش های سنتی در ارتباط با خانواده، سیستم پدرسالاری حمایت دینی و مذهبی برخی دلایل ازدواج زودرس هستند. در کشور ما ازدواج زودرس تا حد زیادی با دین و مذهب آمیخته است. در بررسی انجام شده در یکی از شهرهای کشور که دارای ویژگی های فرهنگی سنتی و مذهبی و توسعه اجتماعی بالایی است، با این که بیشترین آمار تحصیل کرده ها را در کشور دارد ولی ازدواج زودرس در آن بالاست. اهالی این شهر هنوز نگرش مثبت به ازدواج زودرس دارند. در این شهر بطور عمده مقاومتی در برابر ازدواج زودرس در کار نیست، حتی برخی دختران خود تمایل زیاد به ازدواج زود هنگام دارند و نمی خواهند شانس ازدواج را از دست بدهند. بنابراین به سادگی نمی توان افزایش سطح سواد را مساوی با کاهش میزان ازدواج زودرس دانست چون این موضوع فقط به تحصیلات مربوط نمی شود. امروزه در بسیاری از جوامع دختران می توانند به مدرسه بروند اما زود هم ازدواج می کنند و ضرورتاً این تحصیلات منجر به توانمندی زنان نمی شود. در ICPD^۱ هم روی این واقعیت تاکید شده است که بهبود فقط در یک جنبه (مثل آموزش) نمی تواند ضامن توانمند سازی زنان باشد (۶).

پیامدهای منفی ازدواج زودرس

با وجود این که دختران با نوعی برتری نسبی از نظر بیولوژیک در مقایسه با پسران دنیا می آیند و این مسئله، آنان را در برابر عفونت ها و سوء تغذیه مقاوم می کند، این امتیاز طبیعی به دلیل رفتارهای تغذیه ای متفاوت، فشارهای بیش از حد ناشی از کار، فقدان تحصیلات کافی و بارداری های زودرس و متعدد از بین می رود. با ازدواج یک کودک، او ممکن است در معرض رابطه جنسی اجباری قرار بگیرد و برای او که هنوز از نظر جسمی و جنسی تکامل نیافته، شدت می تواند عواقب تهدید کننده سلامتی به همراه داشته باشد لذا

زن باردار جوان با خطرهای جسمی، تکاملی، و مسائل جدی روانی و اجتماعی و اقتصادی روبروست. (۲)

نوجوانان متاهل معمولاً دارای ویژگی‌های زیر هستند:

- فاصله سنی زیاد با همسر
- محدودیت حمایت اجتماعی
- تحصیلات کمتر
- فشار زیاد برای باردار شدن و حاملگی زودرس
- افزایش خطر مرگ و میر مادر و کودک
- افزایش آسیب پذیری در برابر HIV و سایر بیماری‌های مقاربتی
- انزوای اجتماعی
- دسترسی کمتر به رسانه‌های جدید
- نداشتن مهارت برای ورود به بازار کار

این نکته تصادفی نیست که در کشورهای دارای آمار بالای ازدواج زودرس، میزان بالای نرخ تولد و مرگ، فقر، پایین بودن سطح توسعه، کم بودن اشتغال و مراقبت‌های بهداشتی وجود دارد. کشورهایی در شرق آسیا مثل تایوان، کره جنوبی و تایلند توانسته‌اند با رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌ها، کاهش نرخ تولد و مرگ، افزایش موقعیت آموزشی و گزینه‌های شغلی و استخدامی برای دختران با موفقیت سنت مضر ازدواج کودک را ریشه کن کنند (۱).

عوارض جسمی

نوجوانان و کودکان در اثر ازدواج زودرس بسیار آسیب پذیر می‌شوند. بین سن مادر و مرگ او در بارداری رابطه قوی وجود دارد. دختران ۱۰-۱۴ ساله ۵ بار بیشتر در معرض احتمال مرگ در اثر حاملگی در مقایسه با گروه سنی ۲۰-۲۴ سال قرار دارند. این احتمال برای ۱۵-۱۹ سال ۲ برابر است. البته ذکر می‌شود این میزان مرگ بالا فقط وابسته به سن نیست بلکه علاوه بر عدم تکامل فیزیکی، موقعیت اقتصادی اجتماعی پایین که مانع دسترسی آنان به مراقبت‌های مامایی و بارداری می‌شود نیز در این مسئله نقش دارد. (۲، ۴)

بارداری در نوجوانان ممکن است با افزایش سقط، زایمان زودرس، افزایش تولد نوزادان کم

وزن، افزایش مرگ و میر قبل و پس از زایمان، آنمی، پره اکلمپسی، افسردگی، خستگی مزمن و مفراط، تحصیلات کم، افزایش حاملگی ناخواسته و ناتوانی در استقلال همراه گردد. لذا نوجوانانی که زودهنگام ازدواج می کنند و باردار می شوند بسیار آسیب پذیر هستند (۴،۱۳).

همچنین فیستول های مامایی و زایمان سخت و طولانی از دیگر مشکلات بهداشت باروری این افراد است. بیشتر دختران نوجوان و جوان در مناطق محروم و فقیر به سوء تغذیه مبتلا هستند و دارای شاخص توده بدنی کم، قد کوتاه و لگن باریک می باشند، که این امر در دختران ۱۵-۱۶ ساله ازدواج کرده اغلب سبب زایمان زودرس، زایمان مشکل و تولد نوزاد کم وزن می شود. (۱۳) بررسی ها نشان داده است ۶۷ درصد دخترانی که در سن ۱۵ سالگی و یا قبل از آن ازدواج کرده بودند دچار حداقل یکی از ۴ عارضه مامایی شدند که عبارتند از: زایمان طولانی، خونریزی شدید، تب (بدلیل عفونت واژینال) و تشنج (۴،۱۴). ازدواج کودکان دارای ریسک بشدت بالایی برای پارگی اندام های داخلی جنسی دختران است و حاملگی در سنین نوجوانی و کودکی با افزایش میزان پره اکلمپسی و آنمی نیز همراه است (۴). لذا به واسطه این عوامل و بدون دریافت مراقبت های بهداشتی، پزشکی احتمال مرگ افزایش می یابد.

این عروسان جوان در معرض افزایش ابتلا به HIV (۱۴) و انواع بیماری های مقاربتی، مالاریا، زایمان پره ترم، مرگ مادر و نوزاد و سرطان گردن رحم هستند (۱۵). هرچند مراقبت های مامایی خوب می تواند خطر عوارض زایمانی را کاهش دهد اما در بسیاری از موارد به دلیل نداشتن استقلال و آزادی، زنان جوان قادر به تقاضای دسترسی به مراقبت های بهداشتی نیستند.

دلیل افزایش ابتلا به HIV و سایر بیماری های مقاربتی هم برخلاف تصور والدین که ازدواج زود هنگام می تواند سلامت دختران را نیز تضمین کند، ناشی از این است که شوهران ناقل بیماریهای جنسی ناشی از ارتباط جنسی با افراد دیگر هستند. فاصله سنی و قدرت اقتصادی پایین تر دختران باعث می شود توان دختران در مذاکره پیرامون تصمیمات جنسی، استفاده از روشهای پیشگیری و عمل رابطه جنسی کاهش یابد (۲) مطالعات در کنیا و زامبیا نشان داد عروس های نوجوان با سرعت بیشتری نسبت به دختران مجرد فعال

از نظر جنسی به HIV آلوده می شوند و این از قدرت کمتر آنان در حفاظت از خود ناشی می شود. ترک تحصیل دختران ازدواج کرده همچنین فرصت آشنایی با مسایل بهداشت باروری را هم از آنان سلب می کند و خود زمینه ساز آسیب پذیری بیشتر آنان در برابر HIV می باشد (۱).

عوارض روانی اجتماعی

عبور از دوران کودکی به بزرگسالی بطور طبیعی با فشارهای روانی، اجتماعی نسبتاً شدیدی روی رشد نوجوان همراه است. لذا هرگونه استرس اضافی مثل آنچه در ازدواج زودرس و خشونت جنسی ایجاد می شود فشارهای روانی اجتماعی را افزایش می دهد (۱۲). ایفای نقش همسری و مادری برای یک دختر نوجوان به عنوان همسر او را در معرض آسیب های روانی قرار می دهد و بر ارتباطاتشان اثر می گذارد. لذا ازدواج زودرس سلامت روان را تهدید کرده و افسردگی را افزایش می دهد (۱۵). دخترانی که قبل از ۱۸ سالگی ازدواج کرده اند تحصیلات کمتر و تعداد بچه های بیشتری دارند. همسران آنان معمولاً مسن تر هستند و خشونت بیشتری را تحمل می کنند. حتی این گروه معتقدند که مرد حق دارد گاهی زنش را کتک بزند (۱۱). بدیهی است به دلیل عدم تحمل شرایط نابرابر و ناتوانی در قدرت حل مشکلات، راهی جز فرار از خانه در بین این زنان خودکشی و حتی گاهی همسرکشی باقی نمی ماند (۱۲) و زنانی که با تمام فقر مالی، آموزشی و مهارتی و عدم توازن قدرت، حمایت قانون و دیگران را برای خود نمی یابند به آن اقدام می کنند.

شیوع اختلالات خلقی از جمله افسردگی، اختلالات اضطرابی، وسواس و اختلالات پانیک را از پیامدهای ازدواج دختران در سنین کودکی می دانند. افزایش طلاق، کشمکش، فرار از خانه، رابطه خارج از چارچوب زندگی مشترک و قتل همسر در چنین خانواده هایی وجود دارد. چون ازدواج این زنان تحمیلی بوده بعد از بلوغ فکری و آگاهی از تضييع حقوق خود در خانواده و تلاش برای گسست از یک محیط آسیب زا، برای مراقبت از خود، جدایی را بر می گزینند. (۱۲)

ازدواج زودهنگام اثر قابل توجهی در عروس های خردسال از نظر سطح پایین آموزش، بهداشت ناچیز و فقدان استقلال شخصی بدنبال دارد و نیز از دیگر پیامدهای آسیب رسان ازدواج کودکان جدایی از خانواده و دوستان و از دست دادن حمایت آنها، از دست دادن

آزادی تعامل با همسالان و مشارکت در فعالیت های اجتماعی و کاهش فرصت های آموزشی است. در حقیقت فرصت های رشد و توسعه و تکامل را از آنان سلب، انتخاب های زندگی را محدود، و سلامت آنان را تضعیف می کند.

راهکارهای پیشگیری از ازدواج زودرس

* از آنجاکه ازدواج زودرس با تحصیلات کمتر و در آمد پایین تر برای زنان همراه می باشد لذا یکی از مهمترین عواملی که محققین در پیشگیری از ازدواج زودرس مطرح می کنند، تحصیلات و دستیابی به سطوح بالای سواد و اشتغال در زنان می باشد. افزایش سطح سواد زنان و آموزش مهارت های زندگی از دوران کودکی گامی بسیار مهم در جهت توانمند سازی آنان و رفع تبعیض جنسیتی خواهد بود. بدین ترتیب قدرت زنان در داخل خانه افزایش می یابد، و بر مشارکت فعال آنان در امور اقتصادی و سیاسی تاثیر می گذارد. (۱۶و۶)

* از آنجاکه فقر یکی از عوامل مهم ازدواج زودرس می باشد دولت ها باید با تدوین و اجرای سیاست های فقرزدایی در جهت سلامت زنان بکوشند.

* لازم است والدین و جامعه از عوارض سوء جسمی و اجتماعی ازدواج زودرس آگاه شوند و چنانچه ازدواج زودرس صورت گیرد بارداری تا بعد از سن ۱۸ سالگی به تاخیر بیفتد. دختران باید از توان انتخاب و تصمیم گیری در مورد ازدواج و موضوعات بهداشت باروری و سلامت خود بهره مند شوند. (۱۶)

* نظام آماری کشور بهتر است نسبت به جمع آوری اطلاعات مربوط به ازدواج و طلاق کودکان و حقوق آنان حساس باشد تا امکان برنامه ریزی موثر برای مقابله با این پدیده فراهم گردد.

* تقویت نقش NGO های زنان برای حمایت از دختران و کودکان در برنامه های توسعه ای و آموزشی مبتنی بر حقوق بشر. این کار می تواند منجر به تغییر سن، سلسله مراتب قدرت و تعصبات منجر به ازدواج کودکان شود.

نتایج

با وجود افزایش سن ازدواج هنوز ازدواج زودرس به عنوان یک مشکل بسیاری از مناطق و جوامع محسوب می شود و در کشورهای جنوب و جنوب شرق آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین شیوع بیشتری دارد. ازدواج در دوره کودکی و نوجوانی نوعی خشونت علیه کودکان، و با حقوق کودک مغایر است و می تواند فرصت های رشد و تکامل را از آنان سلب نماید، انتخاب های زندگی آنان را محدود و سلامت آنان را به خطر بیندازد. فقر، رسوم و سنت ها، گرایش های دینی، نداشتن سواد و تحصیلات، و نگرانی خانواده در مورد روابط جنسی پیش از ازدواج نوجوانان در پیدایش و رواج ازدواج زودرس موثرند. اغلب ازدواج های زودرس، ازدواج اجباری هستند چون کودک بدون رسیدن به بلوغ ذهنی و اجتماعی توان تصمیم گیری و اظهار نظر درباره زندگی خود را ندارد و بدون رضایت طرفین ازدواج صورت می گیرد. مطالعات نشان داده اند ازدواج زودرس با عوارض جسمی، روانی و اجتماعی جدی همراه خواهد بود.

ازدواج زودرس می تواند منجر به افزایش تعداد فرزندان، حاملگی و زایمان زودرس، مرگ و میر در مادر نوجوان باردار و هنگام زایمان، افزایش ابتلا به HIV و سایر بیماری های مقاربتی، افزایش مرگ نوزاد، آنمی، پره اکلمپسی، افزایش خونریزی های زایمانی و بعد از زایمان، فیستول های مامایی، زایمان سخت و طولانی، انزوای اجتماعی، افسردگی، خودکشی و همسرکشی گردد. این افراد معمولاً سواد و استقلال کمتری داشته و بیشتر در معرض خشونت قرار می گیرند. توان زنان نوجوان در مشارکت در سلامت باروری کاهش می یابد و حتی گاهی اختیار دریافت تقاضای مراقبت بهداشتی را به دلیل مختلف ندارد. (۱۷)

برای حل مشکل ازدواج زودرس فعالیت های گسترده ای باید صورت گیرد. دولت ها با افزایش سن قانونی ازدواج و لازم الاجرا کردن آن، افزایش دسترسی دختران به تحصیلات، اشتغال مناسب، بالا بردن آگاهی جامعه درباره عوارض ازدواج زودرس، اجرای سیاست های فقرزدایی می توانند در جهت بهبود وضعیت زنان تلاش کنند. از طرفی فعالیت NGO ها و حامیان حقوق کودک در توسعه برنامه های آموزشی مبتنی بر حقوق کودک نیز در کاهش آن می تواند موثر باشد.

منابع

- ۱- وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، معاونت سلامت. سیمای جمعیت و سلامت در جمهوری اسلامی ایران مهر ۷۹.
- ۲- کاظمی پور، شهلا. تحول سن ازدواج زنان در ایران و عوامل جمعیتی موثر بر آن. فصلنامه پژوهش زنان. ۲: ۱۳۸۳: (۳): ۱۰۳-۱۲۴
- ۳- مرکز ملی آمار ایران. سرشماری سال ۸۵
www.sci.org.ir/portal/faces/public/sci Accessed
- 4-UNFPA,2005.Child marriage fact sheet.
www.unfpa.org/swp/2005/presskit/facts_sheets/fact_child_marriage.htm.
 Accessed: NOV 11, 2009
- 5- Forward Child and forced marriage.2009. www.forwarduk.org.uk/
 Accessed: NOV 10, 2009
- 6-UNFPA,2003. Early child Marriage .
WWW.unfpa.org/swp/2003/supmain.htm Accessed date:Nov 10,2009
- 7-Adhikari,Ramesh.Early marriage and child marriage: risks and consequences.
www.who.int/reproductive_health/publication/toward_adulthood/7pdf
 Accessed: NOV 11,2009
- 8-Tremayne,Soarya.Modernity and early marriage in Iran. Journal of Middle East Women's studies.2006;2(1):65-94
- 9-UNFPA State of World Population 2003. Gender Inequality and Reproductive Health. <http://www.unfpa.org/swp/2003/english/ch2>
- 10- Convention on the Rights of the Child
www.unh.ch/html/menu2/6/crc/treaties/crc.htm Accessed :NOV 11,2009
- 11-UNICEF,2005.Early Marriage a harmful tradition practice.
- 12-Gage, Anastasia. Coverage and effects of child marriage prevention activities Ethiopia: Finding from a study USAID 2007
<http://www.cpc.unc.edu/measure/publications/pdf/tr-09-70.pdf> .
 Accessed: 8 NOV 2009
- 13-International Planned Parenthood Federation and the Forum on Marriage and the Rights of Women and Girls .2007. Ending child marriage A guide for global policy action.
<http://www.ippf.org/NR/rdonlyres/8415A7E9-0833-4500-AE53-9AA09F1A56D8/0/endchildmarriage.pdf> Accessed: 28 NOV 2009

14-Nour,NM. Health consequences of child marriage in Africa. Emerging infectious disease.2006;12(11):1644-9

15-NOUR.NM.CHILD MARRIAGE: A SILENT HEALTH AND HUMAN RIGHTS ISSUE. REVIEW IN OBSTETETRICS AND GYNECOLOGY. 2009 WINTER;2(1):51-6.

16-ChildMarriage,unicef,2006.
http://www.unicef.org/protection/files/Child_Marriage.pdf Accessed: MAY 2 2009

17-World children state 2007, UNICEF,
<http://www.unicef.org/sowc07/docs/sowc07.pdf>

Archive of SID